UUDISTUVA LAINSÄÄDÄNTÖ

Pekka Lindberg

Kirjoituksessa esitetään katsaus maksukyvyttömyysoikeuteen ja sitä lähellä olevaan lainsäädäntöön tehtyihin uudistuksiin ja muutoksiin 1990-luvun alun taloudellisen laman aikana vallinneesta tilanteesta lähtien.

Tilanne 1990-luvun alussa

Maksukyvyttömyyslainsäädäntö on kiinteä osa taloudellista toimintaa sääntelevää lainsäädäntöä. Se kytkeytyy monin tavoin muihin oikeudenaloihin sekä oikeudellisen ja taloudellisen järjestelmän rakenteisiin. Luottamus velkojen takaisin maksamiseen on tärkeä yhteiskunnallinen arvo ja taloudellisen toiminnan kulmakivi, mutta luottosuhteisiin ja taloudellisen voiton tavoitteluun liittyy myös maksukyvyttömyyden ja luottotappioiden mahdollisuus. Suomen lainsäädäntö on perinteisesti rakentunut ns. elinikäisen velkavastuun periaatteelle.

1990-luvun alussa maksukyvyttömyyttä ja täytäntöönpanoa koskevan lainsäädäntömme ytimen muodostivat vuodelta 1868 ollut konkurssisääntö ja vuonna 1897 voimaan tullut ulosottolaki. 1990-luvulle tultaessa konkurssioikeudelliseen säännöstöön oli tehty varsin vähän muutoksia. Ulosottolakia oli uudistettu viimeksi 1970- ja 1980-luvuilla.

Konkurssi on ns. likvidaatiomenettely, joka tähtää velallisen varallisuuden rahaksimuuttoon ja varojen jakamiseen velkojille. Likvidaation seurauksena velallisen taloudellinen toiminta yleensä päättyy. Konkurssia pidetään markkinataloudelle välttämättömänä oikeudellisena menettelynä, jolla elinkelvottomiksi tulleiden yritysten maksukyvyttömyystilanteet voidaan hoitaa hallitusti. Ulosotto puolestaan on laiminlyötyjen suoritusvelvollisuuksien pakkotäytäntöönpanoa.

Perustavanlaatuiset uudistukset 1993

Yksityishenkilön velkajärjestelyä ja yrityksen saneerausta koskevat lait tulivat voimaan helmikuun 8. päivänä 1993 – Lainan päivänä, kuten useassa yhteydessä on mainittu. Näiden lakien säätäminen merkitsi perustuvanlaatuisimpia uudistuksia maksukyvyttömyyslainsäädäntöön koko 1900-luvulla. Konkurssimenettelyn ja ulosoton rinnalle tuli kaksi kokonaan uutta oikeudellista instituutiota, jotka oli sovitettava yhteen useiden eri oikeudenalojen säännösten kanssa ja joissa oli huolehdittava eri suuntiin menevien oikeudellisten intressien suojaamisesta. Samassa yhteydessä säädettiin myös 1.1.1993 voimaan tullut laki velkojen maksunsaantijärjestyksestä, jolla kumottiin vuodelta 1868 ollut etuoikeusasetus siihen myöhemmin tehtyine useine muutoksineen.

Ylivoimaisiin vaikeuksiin joutuneen velallisen ongelmien selvittämiseen ja korjaamiseen tähtäävien lakien säätäminen oli yksi yhteiskunnan toimenpiteistä 1980- ja 1990-

lukujen vaihteeseen ajoittuneiden luottomarkkinoiden vapautumisen ja velkaantumisen kasvun sekä niitä seuranneiden taloudellisen laman ja massatyöttömyyden seurauksien korjaamiseksi. Yksityishenkilön velkajärjestelyn säätämisellä luotiin velallisen kaikkia velkoja koskeva maksukyvyttömyysmenettely, joka mahdollisti pakkotäytäntöönpanon ja konkurssin syrjäyttämisen. Yrityssaneerauslain säätämisen tarkoituksena oli luoda oikeudelliset edellytykset elinkelpoisten yritysten tervehdyttämiselle ja tarpeettomien konkurssien välttämiselle.

Lakien tarpeellisuudesta ja pääperiaatteista vallitsi huomattava yksimielisyys. Esimerkiksi Eduskunnan lakivaliokunnassa velkajärjestelylain säätämistä pidettiin välttämättömänä ja kiireellisenä. Yrityssaneerauslain valiokuntakäsittelyn aikana lakivaliokunta vakuuttui uuden lainsäädännön tarpeellisuudesta ja kiireellisyydestä. Lakeja vahvistaessaan Tasavallan Presidentti Mauno Koivisto saneli valtioneuvoston pöytäkirjaan huomautuksen, jonka mukaan hän piti lakeja huonosti valmisteltuina. Lakimiesuutisille 13.10.1995 antamassaan haastattelussa presidentti näki velkajärjestelylainsäädännön soveltamisen – monien hyvien vaikutusten ohella – monissa tapauksissa johtavan oikeudenmukaisuutta ja yhdenvertaisuutta lain edessä loukkaaviin tuloksiin erityisesti takaajien osalta, vaikka hän piti lainsäädännön yhteiskuntapoliittisia tavoitteita sinänsä hyväksyttävinä.

Velkajärjestelylain voimaantuloa seuranneina kahtena vuotena 1994 ja 1995 velkajärjestelyhakemusten määrä oli lähes 14.000 hakemusta vuodessa. Vuosina 1991 – 1993 Suomessa pantiin vireille keskimäärin yli 6.800 konkurssia vuodessa. Vastaava luku vuonna 2004 oli runsaat 2.400.

Elinikäinen velkavastuu tai toiminnan lakkauttaminen vai toimintakyvyn palauttaminen

Suomessa on päädytty kolmeen rinnakkaiseen maksukyvyttömyysmenettelyyn. Lainsäädännön terminologiassa konkurssi sekä yksityishenkilön velkajärjestely ja yrityksen saneeraus muodostavat tuomioiden yleistäytäntöönpanon, eli *insolvenssi*oikeuden. Insolvenssioikeus on oikeudenala, joka sääntelee menettelyjä velallisen maksukyvyttömyyden toteamiseksi ja maksukyvyttömyyden vaatiman velkasuhteiden uudelleen järjestelyn aikaansaamiseksi. Yleistäytäntöönpano on osa siviilioikeudellista täytäntöönpano-oikeutta, jonka toisen osan muodostaa erillistäytäntöönpano, eli ulosotto. Yleistäytäntöönpanolla tarkoitetaan menettelyä, jossa selvitetään velallisen koko taloudellinen asema varoineen ja velkoineen. Yhteistä yleistäytäntöönpanon eri menettelyille on velallisen maksukyvyttömyys ja kollektiivinen täytäntöönpano. Siinä missä konkurssi on *likvidaatio*menettely, joka päättyy toiminnan loppumiseen ja likvidaatioon, eli varojen jakamiseen velkojille, yksityishenkilön velkajärjestely ja yrityksen saneeraus ovat *rehabilitaatio*menettelyjä, jotka tähtäävät velallisen toimintakyvyn palauttamiseen. Käytännössä luonnollisten henkilöiden osuus konkurssivelallisista on ollut pieni.

Velkajärjestelylainsäädännöllä on kolmensuuntaisia tavoitteita: velallisen taloudellisen tilanteen korjaaminen ja velallisen auttaminen uuteen alkuun, maksukyvyttömyydestä johtuvien kielteisten seurausten, kuten sosiaalisten ongelmien ja harmaan talouden laajentumisen ehkäiseminen sekä mahdollisen täysimääräisen suorituksen turvaaminen

velkojille velallisen heikentynyt maksukyky huomioon ottaen. Tärkeä velkajärjestelylain tavoite on pyrkimys velkaongelmien ratkaisemiseen neuvotteluteitse vapaaehtoisuuden pohjalta. Yrityssaneerauksen tavoite – elinkelpoisien yritysten pelastaminen tarpeettomilta konkursseilta – on kansantaloudellinen, yksityishenkilön velkajärjestely voidaan nähdä eräänlaisena *sosiaalisena* insolvenssioikeutena (Koulu 1999, s. 88). Kumpaankin menettelyyn kuuluva täytäntöönpanokielto mahdollistaa tulevaisuuteen suuntautuvien ratkaisujen tekemisen. Velkajärjestely merkitsee velallisen velkavastuun rajoittamista hänen maksukykyynsä samalla, kun velallisen tuleva ansaintakyky tulee täytäntöönpanon piiriin. Voidaan myös sanoa, että velkajärjestelyssä elinikäiseen velkavastuuseen kohdistuva moraalinen arvostelu yhdistyy kansantaloudellisiin perusteisiin.

Saneeraus- ja velkajärjestelymenettelyillä on seuraava periaatteellinen ero: yksityishenkilön velkajärjestelyssä tuomioistuin päättää, vahvistetaanko velalliselle maksuohjelma; yrityksen saneerauksessa velkojat ratkaisevat viime kädessä saneerauksen sisällön.

Kymmenen vuotta uudistuksia

1990-luvulta alkaen on lainsäädännön keinoin pyritty korjaamaan velkaongelmia ja ehkäisemään niiden syntyä. Velkajärjestelylain ja yrityssaneerauslain säätämistä seuranneiden runsaan kymmenen vuoden aikana on toteutettu useita laajoja insolvenssioikeutta, ulosottoa ja luotonantoa koskevia lainsäädännöllisiä uudistuksia. Seuraavassa on tiivistelmä keskeisistä uudistuksista:

Ulosotto I vaihe: Ulosottolainsäädännön kokonaisuudistusta toteutetaan laajoin osittaisuudistuksin. Uudistuksen I vaihe tuli voimaan 1.1.1997 sata vuotta alkuperäisen ulosottolain säätämisen jälkeen. Tällöin uudistettiin ulosoton organisaatio. Laman seuraukset – laajojen kansalaispiirien velkaantuminen ja ulosoton kiertäminen epäasiallisin keinoin – ovat johtaneet myös eräisiin erillisuudistuksiin. Vuonna 1997 toteutettiin uudistus, jossa ulosottoa lievennettiin laajentamalla velallisen erottamisetua ja ottamalla käyttöön ns. vapaakuukausimalli. Samana vuonna otettiin käyttöön ulosottotoimintaa tehostavia keinoja. Vuonna 1999 toteutettiin tehostamisuudistus, jonka tarkoituksena oli estää ulosoton välttely keinotekoisin järjestelyin (mediassa lainmuutos sai nimityksen Lex Sundqvist).

Velkajärjestely 1997: Ensimmäinen laaja velkajärjestelylain uudistus tuli voimaan 1.2.1997. Lainvalmistelussa todettiin, että kesäkuun 1996 loppuun mennessä yli 44.000 henkilöä oli hakenut velkajärjestelyä. Velkajärjestelyn keskeisiksi taustasyiksi todettiin työttömyys ja yritystoiminnan kannattamattomuus, reaalivakuuksien arvon aleneminen sekä takaajille aiheutuneet ylivoimaiset velkatilanteet. Mahdollisuudesta maksuvelvollisuuden poistamiseen kokonaan tai veloista vapautumiseen vain vähäisin suorituksin katsottiin aiheutuvan epäkohtia, joiden vuoksi järjestelmää pidettiin epäoikeudenmukaisena ja maksumoraalia heikentävänä. Uudistuksella rajoitettiin velkajärjestelyyn pääsyä ja maksuohjelman muuttamista. Uudistukseen sisältynyt velallisen kannustamiseksi tarkoitettu periaate, jonka mukaan velallinen voi saada osan lisääntyneistä tuloista itselleen, merkitsi samalla ns. lisäsuoritusvelvollisuutta koskevien sääntöjen tarkentamista. Uudistuksella tehtiin mahdolliseksi jatkaa maksuohjelman kestoa velkojana olevan yksityishenkilön – kuten velan maksaneen takaajan – hyväksi.

Perintä ja takaus: 1.9.1999 tuli voimaan laki saatavien perinnästä ja 1.10.1999 laki takauksesta ja vierasvelkapanttauksesta. Ennen ensin mainitun lain säätämistä Suomessa ei ollut perintätoimintaa koskevaa erityislakia. Perintälakia on muutettu 1.5.2005 voimaan tulleella muutoksella, joka koski perintäkulujen korvaamista ja velallisen tiedonsaantioikeutta. Takauksesta ja vierasvelkapanttauksesta annetulla lailla korvattiin kauppakaaren 10 luvun (vuodelta 1734) ja takausasetuksen (1873) säännökset. Lakiin oli vuonna 1994 lisätty säännökset luotonantajan tiedonantovelvollisuudesta ja yleisvakuuksien käytöstä.

Talous- ja velkaneuvonta: Velkaneuvonnan lainsäädännöllistä järjestämistä oli valmisteltu jo vuonna 1992 velkajärjestelylain valmisteluun liittyen, mutta taloudellisista syistä neuvontaa ei esitetty kuntien lakisääteiseksi velvollisuudeksi. Eduskunnan lakivaliokunnassa velkajärjestelylakiin lisättiin lääninhallituksille velvoite edistää velkaneuvontaa. Oikeusministeriön aloitteesta tapahtuneen velkajärjestelytoimikuntien perustamisen myötä velkaneuvontatoiminta laajeni koko maahan vuoden 1993 aikana. Vapaaehtoisuuteen perustuvaa velkaneuvontaa ryhdyttiin sittemmin järjestämään pääasiassa kuntien organisaatioissa, mutta myös seurakunnissa ja eräiden järjestöjen toimesta. Vapaaehtoisen neuvonnan epävarmuuden ja siihen liittyvien epäkohtien poistamiseksi sekä velkaneuvonnan jatkuvuuden turvaamiseksi säädettiin laki talous- ja velkaneuvonnasta, joka tuli voimaan 1.9.2000. Tätä lakia valmisteltaessa todettiin yli 63.000 henkilön hakeneen velkajärjestelyä.

Korkolaki: 1.2.2002 tuli voimaan korkolain muutos, jolla muutettiin mm. säännöstä viivästyskoron sovittelusta niin, että sitä voidaan soveltaa kaikkiin yksityishenkilöiltä perittäviin velkoihin.

Velkajärjestely 2003: 1.1.2003 tuli voimaan velkajärjestelylain toinen laaja muutos. Muutosta valmisteltaessa ylivelkaantumisen todettiin yhä vakavaksi, suurelta osin 1990-luvun alun syvän laman seurausta olevaksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi. Vaikka vuoden 2001 loppuun mennessä velkajärjestelyä oli hakenut yli 70.000 henkilöä, velkajärjestelyjen ulkopuolella olevien velallisten lukumäärä oli edelleen suuri. Lakia valmisteltaessa katsottiin, että vakavien yksilöllisten ja sosiaalisten haittojen vähentämiseksi myös näillä velallisilla tulisi olla mahdollisuus selvitä velkaongelmistaan. Lainmuutoksessa ei tarkistettu velkajärjestelyn esteitä koskevia säännöksiä, mutta ylivelkaantuneiden aseman helpottamiseksi päädyttiin säätämään aikaisempaa yksityiskohtaisemmin niistä syistä, joiden perusteella velkajärjestely voidaan esteestä huolimatta myöntää. Vuonna 1997 voimaan tulleilla lisäsuoritusvelvollisuutta koskevilla säännöksillä ei ollut kaikilta osin päästy asetettuihin tavoitteisiin. Järjestelmää muutettiin lieventämällä lisäsuoritusvelvollisuutta (kannustavuuden lisäämiseksi) ja tarkistamalla menettelysäännöksiä. Merkittävä muutos oli *velkaantumisesta kuluneen ajan* lisääminen maksuohjelman keston lyhentämistä koskeviin 30 §:n 2. momentin perusteisiin.

Sosiaalinen luototus: 1.1.2003 tuli voimaan laki sosiaalisesta luototuksesta. Sosiaalinen luototus on sosiaalihuoltoon kuuluvaa luotonantoa, jonka tarkoituksena on ehkäistä taloudellista syrjäytymistä ja ylivelkaantumista. Sosiaalisen luototuksen järjestäminen on kunnille lakiin perustuva, vapaaehtoinen tehtävä, jonka käyttöönotosta kunta itse päättää.

Velan vanhentuminen: 1.1.2004 tuli voimaan laki velan vanhentumisesta (ja laki julkisesta haasteesta), jolla korvattiin vuodelta 1868 peräisin ollut vanhentumisasetus. Vanhentumisasetuksen voimassaolon aikana oli säädetty huomattava määrä siitä poikkeavia erityisiä vanhentumissäännöksiä. Uudessa laissa siirryttiin *saamisen* vanhentumisesta *velan* vanhentumiseen. Uuden lain mukaan ensisijainen yleinen vanhentumisaika on kolme vuotta. Lisäksi on säädetty toissijainen kymmenen vuoden vanhentumisaika. Vanhentuminen voidaan katkaista laissa säädetyillä katkaisutoimilla. Vanhentumislakiin ei tullut säännöstä velan lopullisesta vanhentumisesta.

Ulosotto II vaihe: 1.3.2004 tuli voimaan ulosottolain kokonaisuudistuksen II vaihe. Tässä vaiheessa uudistettiin ulosottoperustetta koskevat säännökset ja menettelysäännökset. Uudistus käsitti myös ulosottomenettelyn asianmukaisuutta, puolueettomuutta ja avoimuutta koskevat yleiset säännökset. Maksukyvyttömyysoikeuden kannalta keskeinen uudistus oli luonnollisen henkilön ulosoton enimmäiskeston säätäminen. Ylivelkaantumisongelma vaikutti myös tähän uudistukseen, jota valmisteltaessa kiinnitettiin huomio mm. ulosoton pitkäkestoisuuden haittoihin. Pyrkimyksenä oli haittojen vähentäminen kaventamalla ulosoton ja velkajärjestelyn eroja. Ulosottoperusteen täytäntöönpanokelpoisuuden määräajaksi säädettiin 15 vuotta (20 vuotta, jos velkojana on yksityishenkilö, ja velkojasta riippumatta eräissä rikokseen perustuvissa korvaussaatavissa). Määräaikaisuus on tarkoitettu viimesijaiseksi keinoksi ylivelkaongelman hoitamiseksi. Määräaikaisuuden taannehtivalla soveltamisella pyritään nopeuttamaan sääntelyn vaikutuksia laman aiheuttamiin ylivelkaongelmiin. Taannehtivuus tarkoittaa sitä, että aikaisemmin kuin 1.3.1993 annettu tuomio (tai muu ulosottoperuste) on perittävissä ulosottoteitse 1.3.2008 saakka. Täytäntöönpanokelpoisuuden määräaikaisuus koskee perimiskelpoisuutta ulosotossa, se ei merkitse velan varsinaista, lopullista vanhentumista.

Konkurssi: Uuden konkurssilain voimaan tulo 1.11.2004 merkitsi vuodelta 1868 olleen konkurssisäännön kumoamista. Lakia säädettäessä otettiin huomioon 1990-luvulla konkurssisääntöön tehdyt useat muutokset. Uudistuksen yleisenä tavoitteena oli selkeän ja ennakoitavan konkurssilain säätäminen ja se rajoitettiin likvidaatiotyyppistä menettelyä koskevan säännöstön uusimiseen. Uudistuksen yhteydessä maksukyvyttömyysmenettelyjen yhdistämistä ei pidetty perusteltuna mm. siksi, että yrityksen saneeraus ja yksityishenkilön velkajärjestely katsottiin toimiviksi ja tarkoituksenmukaisiksi menettelyiksi.

Kuolinpesän osakkaan velkavastuu: 1.11.2004 voimaan tulleella perintökaaren muutoksella rajoitettiin kuolinpesän osakkaan henkilökohtaista velkavastuuta.

Uudistus- ja kehittämishankkeita – yrittäjien toimintaedellytykset

Köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisy sekä yrittäjyyden politiikkaohjelma kuuluvat pääministeri Matti Vanhasen hallitusohjelmaan. 8.10.2003 käynnistettiin eri hallinnonalojen yhteistyö velkahallintaohjelmaksi nimitetyn toimenpideohjelman laatimiseksi. Hankkeen tarkoituksena oli selvittää, miten velkaongelmien syntymistä ja syvenemistä voidaan estää sekä miten maksukyvyttömyystilanteita voidaan hoitaa joustavasti ja tehokkaasti. Työryhmämietintö annettiin 10.6.2004. Mietinnöstä pyydettiin lausunto 82 viranomaiselta, järjestöltä ja muulta taholta. Lausuntotiivistelmä julkaistiin 19.11.2004.

Hankkeen yhteydessä järjestettiin mahdollisuus kansalaiskeskusteluun velkaantumisesta sekä velkaongelmien estämisestä ja hoitamisesta.

Perintökaaren velkavastuusäännöstön muuttamisen yhteydessä annetussa Eduskunnan vastauksessa hallituksen esitykseen edellytetään, että hallitus hyvissä ajoin ennen kuluvan vaalikauden päättymistä antaa eduskunnalle esityksen siitä, millaisilla edellytyksillä velka, jota koskevan ulosottoperusteen täytäntöönpanokelpoisuus on lakannut, voidaan katsoa lopullisesti vanhentuneeksi. Parhaillaan Eduskunnan käsiteltävänä on yli sadan kansanedustajan tekemä lakialoite, jossa ehdotetaan vaikeasti ylivelkaantuneiden aseman helpottamista säätämällä rahavelan lopullisesta vanhentumisesta. Myös velkahallintatyöryhmän mietinnössä on ehdotettu, että velan tulisi ulosoton päättyessä lakata lopullisesti. Luotonantajat ja perimistoimistot ovat vastustaneet ehdotusta, mutta useat viranomaiset ja yhteisöt sekä velallisia edustavat kansalaisjärjestöt ovat kannattaneet sitä.

Ulosottolain kokonaisuudistuksen III vaiheen hallituksen esitys on annettu eduskunnalle 4.3.2005. Uudistuksella on tarkoitus mm. parantaa pienituloisten velallisten taloudellista suojaa ja yritystoiminnan edellytyksiä. Myös kokonaisuudistuksen viimeisen IV vaiheen valmistelu on käynnissä. Oikeusministeriössä on asetettu myös työryhmä valmistelemaan yleistä luottotietolainsäädäntöä. Parhaillaan oikeusministeriössä on vireillä maksukyvyttömyysjärjestelmien kehittämistarpeiden arvioiminen sekä yrityssaneerausta koskevan ja liiketoimintakiellon valvontaa koskevan lainsäädännön tarkistaminen.

Maksukyvyttömyysjärjestelmien kehittämistarpeita arvioimaan asetettiin työryhmä 11.8.2004 (ns. maksukyvyttömyystyöryhmä). Asettamispäätöksen mukaan asiaa oli tarkasteltava erityisesti yritysten ja yrittäjyyden toimintaedellytysten kannalta. 21.12.2004 annetussa työryhmän mietinnössä arvioidaan mm. yrittäjän velkavastuun vaikutuksia. Pienissä ja keskisuurissa yrityksissä yrityksen maksukyvyttömyyden seurauksena syntyy tavallisesti tilanne, jossa yrittäjä itse joutuu oman sitoumuksensa tai yritysmuodon perusteella henkilökohtaiseen vastuuseen yrityksensä veloista. Pienyrittäjien saatavilla ei ole riittävästi tietoa ja asiantuntija-apua maksukyvyttömyystilanteiden välttämiseksi ja hoitamiseksi. Esimerkiksi yrityssaneeraukseen tulisi hakeutua nykyistä aikaisemmin, mutta erityisesti pk-yrityksissä ei edelleenkään tiedetä riittävästi saneerauksen mahdollisuuksista. Myös velkahallintaohjelmassa korostetaan velkaongelmien ennaltaehkäisyä ja erityisesti sitä, että yrittäjille annettava talousinformaatio parantaa yrittäjän valmiuksia seurata yrityksensä kannattavuutta.

Vuoden 1993 maksukyvyttömyyslakien säätämisen myötä maassamme on erilaisia maksukyvyttömyystilanteita ja velallisryhmiä varten käytössä vaihtoehtoisia menettelyjä. Velkajärjestelyn arvioidaan toimivan varsin hyvin. Maksukyvyttömyystyöryhmän mietinnössä todetaan yrittäjien ja yritystoiminnan kannalta olevan perusteltua kehittää velkajärjestelylainsäädäntöä helpottamalla velallisen lisäsuoritusvelvollisuutta. Tällaisella lievennyksellä voitaisiin lisätä järjestelmän kannustavuutta. Yrittäjän velkojien ja yrittäjän itsensä kannalta pidetään tavoiteltavana, että yrittäjä selvittää velkavastuunsa ja että vaikeiden velkaongelmien selvittäminen tapahtuu hallitusti vapaaehtoisessa tai lakisääteisessä velkajärjestelyssä.

Lähteet:

HE 182/1992 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle yrityksen saneerausta koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 183/1992 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä.

HE 180/1996 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta.

HE 37/2000 vp. Hallituksen esitys laiksi velkaneuvonnasta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 216/2001 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ulosottolain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 98/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain ja verotusmenettelystä annetun lain 88 §:n muuttamisesta.

HE 26/2003 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle konkurssilainsäädännön uudistamiseksi.

HE 14/2004 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle perintökaaren velkavastuusäännöstön muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Koskelo, P. 1994. Yrityssaneeraus. Jyväskylä. Kauppakaari Oy Lakimiesliiton Kustannus.

Koskelo, P., Lehtimäki, L. 1997. Yksityishenkilön velkajärjestely, 2. painos. Jyväskylä. Kauppakaari Oy Lakimiesliiton Kustannus.

Koulu, R., Niemi-Kiesiläinen, J. 1999. Velkajärjestelyn ja saneerauksen pääpiirteet. Jyväskylä. Kauppakaari Oy Lakimiesliiton Kustannus.

Linna, T., Leppänen, T. 2003. Ulosottomenettely. Jyväskylä. Talentum Media Oy Lakimiesliiton Kustannus.

Maksukyvyttömyysjärjestelmien kehittämistarpeiden arvioiminen. 2004. Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2004:20.

Niemi-Kiesiläinen, J. 1995. Luonnollisen henkilön velkavastuu insolvenssioikeudessa. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 202. Vammala. Suomalainen Lakimiesyhdistys.

Saarnilehto, A. (toim.). 2004. Vanhentumislaki. Vantaa. Wsoy Lakitieto.